

МАЙНЫН ЧЕЧЭЭ

(КЫСКА ТООЖУ)

(Улаачым. Эгез № 290, 301 «Шында».)

Чооду Базаад Самагалдайнын кой кудумчузун куду кожуунун шериг комиссарынын бажычыга угай башып орган. Кылагар кара даячыш туткан, демир даягы жом сапактарынын бирээни өөрчүтүү аарак аскап чыруу, аягында көтөк, адык шылтепек сынып, аныкы чараш тыва кижини көргөн удуз аажок кайгап, чокушуйла кылашпай, менди солтун, мазалан турган. Оң соо-биле бичин оолдар орук дургар сүртүтүр, үтүрүш чорашпай.

Агаар басыракан келген. Оң дайымчыдан хөрөктө багыт саргып чораш. Бозга артап чыккан, арып чоруу шыкы көргүсүз-биле худум-зүрүрүн орадашкан. Комиссар Шылак Ячын Базаанын тавык тыртып каап, шериг чурум сатып суулаан дораш, халып келген куспактапкан. Шылак өттүр маш дег калып гилске өттүркөш, комиссар

рөөш келген кижини өзү дедик дээшпиг болбай. Балыг чымчайын берген. Базаад арып дыйртырылган хиреде оозун чажырып-биле дери чоттуруп, дийте-чиладан чажырып шыла-ваан, чанар мурунда кожуу өмчөйүнө шарып, эмир ая, гипстик кыжып уштуруу, каманыр дугайты сүмө база алган.

Базаанта Ячын комиссар угай элт тып берген. Шыла чедир элттыг чоругура, орук херия-ле. Сагышка чүпү кыр-деп дээр! Хуожук, дарыгач дайын ижминчи чыды халындай унгелек, ханын богыш кар-рун пат болган, карагарын-дан коргунууч дургуу ыраалак чораш дайынчы төрөш чери, чоуну көрүп каап, дарыг чедир келгенге өөрүп байыр-лаардан эрткөш, харын улам мурдагы кымын, сагышында бир-ле чугула чүв артындай калганым, арып шириндей берген чортуп орган. Ол чүгө ар балыг чыргазинда эвес, харын оон-даа дора сагыш балыгыга хичкектени чораш.

Уйгу дудан карактары кыза берген, мөчү-боду ыстан-шы-лан, шыганары суларан келген. Келер салгалын ак-сынык келген дээр кижини күзөп, мынап чораш тутуп чараш сабызпактан шыкы чараш зоорай, суурларын дайын өртүгө мыйлаан, туубулар чуратп, овалдан берген чыдарын, тараш дайынчы чылаан дыла дег чалбыны чылган апар-ган калак ховларын чаш-пан үлгөн хөөлүг, курут

айтаан база-ла уткуй келген. Базаад уругун холундан ап, менди солтун чоруй, бир хову-биле оң хөзөнал оожум куспактаган. Оон харыгыга калган, өскөр чоруй берген.

— Уваа, дужум боор бе? Базаад сен бе?— деп, Биченей харын шыттай берген. Базаад хая көргүш, өл карактарын шыкындай келди шыкын калыг чед-биле чода иткелеп, багытыр каттыры-лаш харылаан.

— Ийе-ийе, Бичен. Эм чанын-ла келдим. Оон ийди та чүу болур чүвези ийк. — Чүу ийди дээрчи ол? — Балыг-бышкы, бертеж, чедик коумуму көрдөш-дөш, Базаад чүпү-даа дег херек кылдыр болаш, дораш чугулаан. Шыкында куруу, өгүн чажы, орден, медаль-ларын кылаандыр гимнастерка-мын ору көлдүрөп, булаа сөөгү дег куу, калыг гипстик диктаргы-биле токууларды сактай берген.

хары-даа Зоаян дугайын чугулаай берген. Кыс кижы ады дыйраш, ийди чүрөз ам кээп оожутуп, шырай чырып келген.

— Болбазын эмчилер амы-райында хары-даа эвез болган кижилер моошар-деп, азын кат кайгап, бажын чыпай кап орган.

— Эм фашистер-биле эрес-дилди туушкан, маандыр-ды-биле амы-тыныдан чарыглан болтай авай, мылаан-даа оң ханы олошун дээр мен. Мен дийр олар мен... Аванч болууча ол дээпке чүвө шыкын, бүтү мага-боду селен кымынган соонда, шырай ховдуй, көкөк оорган чортуу чаваш бам барган. Оң ишти, халыган паш-че соок суг куулуун чүвө дег, ыркын-биле барган. Улуг, биче кижилерин ийди чыдып, баштары халыкын берил-лэн, өс азындын коргуп олурду бергенер. Шаг болганда Базаанын азын улау тынган, кууячты ховуу арай боорда ховдуртуп, чымчак болуу дээр кылдыр ховуу арай болууну чар, онзагай ар-газы Ратанын салтар болган перктар трезини бажып шыкы шыкы каасталган кыдыр болду чорашмын кыган. Ол бажыт бажып шыкы каасталган республикалар арында болган Бүтү

Декабристерге хамаарышкан музейлер

Сенат шолуге тура халымшынын 150 чыл болганына холбаштыр Декабристернин Читада музейинде чаа делелге ажит-тыткан. Декабристерин Бабкал мындагы албадалыг ажил кылып, шолуттуруу турганын көргүсүн чүүдери мида делел салган.

ЧИТАДА

Краснообод районун эрте-бурунгу Тройна деп ко-дө сурунга декабрист алыш-кылар Аполлон биле Алексей Веленинин музейин декабристерини тура халымшы-нынын 150 чыл оюуну бү-дүтүшкө ажиткан. Ол музей-ни Аполлон Васильевич Веле-нинин Сибирь шолуге-инден эеп келеш чурттал турганы бажында тургускан. Музейде делгез чүүдөр ук алышкыларын амыралы-нын болган ажил-чорудула-зынын дугайын, декабристер-нин шимчөөшкенине олар-нын киражигейнин дугайын чугулап турар.

Веленинин музейин, мынагы бодуну өөлү чылдарын Тройнага чурттал эрттирген Аполлонун улуг хой-ниинчи болган чырыкчы ажил-чорудулазынын дугайында салгалдан салгалче дамчып келген сактышынын артында чедир Тройна суурда артып калган. Аполлон Васильевич анда чөө-кында суурларын тараачыларын уругтарын-га школын тургускан, орту-түг үренинер бугурулгезин келдө ажил-агыга шыгө-дип, чаа культураларын өстү-рүп, агротехникти билгилер-нага пропагандалап, тараачы-нарга болдуур медицина ду-саламчын көргүзүп турган. (СЭТА-нын көр.)

Совет супертанкер

«Аура» атыгы эл улау совет супертанкер бодунун ийи дугар шенеле экинчири-нини эгезин. Ол боза тан-кер туулушкунуң 50 чыл оон бондун чуртуулаа дем-делген турар үеде тургусту-ган.

Безең чыл бурунгау Нико-лаев хорайга СССР-де бир-ле дугар далайлар кежир нефть сөөртүр судноуң ажи-дышкынын демделгези. Ол үеде чедир совет республикага ханын Россиядан артып кал-ган, эрги болган дайын үеги-де урелген-даа судноларын ка-тан септеп, эде кылган. Боду-нуң иштиги салым дүргө хөгжүдү турган совет рес-публикага бир-ле дугарында даштыкыме болган даштыкы-дан азы-буру барзанын сөөртүр суднолар вегеттан келген. Бичангаш суднолар ту-дарыны перспективтиг про-граммасы амжалдан кылынган болган баштайгы танкер ту-тунган. Николай заводунга кылган ол танкер 10 муң ажи-тонна жүкту чүкүр болган соң далайга өрүрүу база а-жок дүргөп. Ол танкериң башкарыкчылары флотка хо-наочу шимчөөшкенин эге-лектери турган болган чүк-көсөөртүр, оңу дүжүр телээ-биле оң үеңи муунакчылары турган шөл далайкылары ашкан. Ала-чуртуң Улуг дай-ымынчы үеңиде бузаткөк Сербостоянга болган Керч чөккөртүрүү оң чоруп турган. Ук эң улуг супертан-кер Николаев заводунуң баш-тайгы үндүрү турган танкер-лейге болдоора оң 20 ка-тап аар чүкүтү сөөртүп ту-рар. (СЭТА-нын көр.)

Спорт

МӨГЕНИН БОДАЛАРЫ

Тыва уаустун шагдан бээр ныак спорту хуреш сөөлү чылдары улам сайырал, улаа-дараа маргыдалар болуп турар өөрүнчү. Спорттун национал хевирлеринге Сибирь болган Бракки Чөөн чүк улаустарын спорткыла-зынын программасында тыва хурешти кирген. Оң ула-мында Бурят, Якут АССР-лерде, Хакас, Даг-Алтай авто-номнук облустарда болган өске-даа черлерде тыва хуреш сайырал эгезин. Ону ам-даа непердери чугула болуп ту-рар.

Бистин республиканың на-йымсалыгы болуп турар чамдык маргыдаларга тугас 16 кижы хуреш турары эвезин. Моон солгар 32-ле эвезин эвес мөгөн хурештире-ри чугула деп болзар мен. Чү-ге дээрге аныктарын өөр-

ХОСТУГ ШАКТА

«Шыдыраачыларын бу-луңуче» бо бодланы Сама-галдай суурда чурттал турар П. Артамонов чоруткан. Ол бодланы шыдыраага сонур-гактар хостуг шагынарда ты-ынар.

Агаар

Бөгүн худас республикага онзагай өскөрлөшкөн болбас, худас шолууг эвес хар чар. Согу-барын чүк уламыш-кынын хат секундала 3-7 метр күштелер. Автооруктары-ның көстүрү эки. Агаарың температурасы худас дагыч черлерге 15-20, өске артка-чырынга 23-28 градус соор. Кызылга онзагай өскөрлөш-көн болбас агаар турар. Агаарың температурасы 16-18 градус соок болур.

ЧАРАШ НОГАН ШИВИ

Чадгыс ол-ла шивижетп ногаан өңү-даа чадирбес, бу-рудери саргарып катпас бол-ган тоглан дүшпөс-даа база оң хире чыл шивиде Чаа чыл-дык кайсталазын бооп туруп болур. Ол дээрге шивитиктиг ар-га-биле-даа кылбаза, ар-га-ды эжеткен чыдын беши о-кумгаан булду-лаа дарыг ий-ди-ди. Шивин ийчаар тарып ап болууну чар, онзагай ар-газы Ратанын салтар болган перктар трезини бажып шыкы шыкы каасталган кыдыр болду чорашмын кыган. Ол бажыт бажып шыкы каасталган республикалар арында болган Бүтү

Телевидение

9.00—Мелзээр.	20.15—«Колония ажил-ажы».
9.10—«Орайлоо» телестудия-ның концерт залы». Өң-нүт.	21.15—«Бир-ле катан делегей дыйнап каан...». Доку-менталдыг өңдүк теле-фильм.
9.55—«Советтер чуртунуң кижилери». «Чырык оруу». Урап-чечен фильм.	22.20—«Часпар».
11.45—СССР-ниң ИХМ-ниң министрлиг ораакчызы Б. Т. Шумуляниниң ау-газы.	22.30 — «Музыкаме кыска» Өңүт.
12.00—«Совет Эвезелениң ба-рал боор тур мек».	23.00—«Уен. Инфор-мация программа».
13.00—13.10—«Часпар».	ДЕКАБРЬ 29-ТА
13.10—«Дирин булуңда» Өң-нүт.	КЫЗЫЛДАН
13.25—«Кино аян-чоруктары-ның клубу» Өңүт.	18.00—Телемелзээр.
14.25—«Партиянын планыны «чонун планна»».	18.10 — Телемелзээр (тыва дылга).
14.50—«Классиктиг музыка кон-церти».	18.25—Чаралдар.
15.15—«Делегей панорамасы» Өңүт.	МОСКВАДАН
16.10—«Кинопанорама». Дам-чылдыгыны киноактертик Г. А. Карпалов эртти-рер. Өңүт.	КЫЗЫЛДАН
17.30—«Уен». Информация программа.	20.00—«Челөөш». Дамчылдыга (тыва дылга).
18.00—18.10—«Часпар».	МОСКВАДАН
18.10—«СССР-нин шивижетк фигуристтерин маргы-лаады». Спорттук та-ныштар. Хостуг програм-ма. Ригалдан өңдүк дам-чылдыга.	21.00—«Хөккееге эш-куулуңуң учурамышкыны Нью-Йорк Рейнджерс».
20.00—Мелзээр.	—ЦСКА. 2-ти, 3-ку уе-лери. Нью-Йорктан (АКШ) өңдүк дамчылдыга.
	22.20—«Бистин салды-мы» Өңүт.
	23.00—23.30—«Уен. Инфор-мация программа».

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Кинотеатрларга

ДЕКАБРЬ 28-ТЕ	ДЕКАБРЬ 29-ДА
«НАЙРАЛ»: «Ыныг бол-бас» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.	«НАЙРАЛ»: «Көк шуру-лук билзе» 10.00, 11.40, 13.20, 15.00, «ГДР» 17.10, 18.50, 20.30 шактарда.
«ПИОНЕР»: Кичи чынын 10.05, «Турк чыл» 11.35, 13.25, 15.15, 17.00, «Парашот-тулар» 18.50, 21.15 шактарда.	«ПИОНЕР»: «Кичи чынын» 9.40 «Турк чыл» 11.10, 12.55, 14.40, «Ыдыг болбас» 16.25, 18.50, 21.15 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Эртинеги хов» 10.00, 11.40, 13.20, «Мар-ина» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.	«КАА-ХЕМ»: «Парашотчу-лар» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Огнискийнч полонез» 9.50, «Олар Төрөн чурту дээш тулуң турганар» (2 сериялыг) 11.30, 14.20, 17.10, 20.00 шактарда.	«ВОСТОК»: «Шортаның чарымы-биле» 15.00, «Марина» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Тыва АССР-ниң Чогаалчылар эвилениң баштар чери, Культура министрствозу, хуреш албан черлериниң аймакчалы-чыларының профессионал обком, Бүтү-россияны театр ин-стигулун Тыва салбары, Тыванын хөгжүм-ши театры, болган оң үндүрү чери Тыва АССР-нин улустуң чогаалчымы, Тыва АССР-нин Күрүнө шаңкалынын лауреады

Редакцияның АДРЕЗИ: ИНАЕКС 667000

Кызыл. Шетинкин-Бравченко худумчуу бажы № 3. ТЕЛЕФОНАВЫ: Редакторун 24-63, редакторун ораакчыларын 35-24, 31-75, пропаган-дыва шивини 31-75, харымсалгалы секретарынын 23-54, партияж амыралыг кылдынын 37-13, культура кылдынын 23-54, көдө ажил-агы кылдынын 21-47, үлөтүр кылдынын 22-64, чага салдынын 41-27, информация база совет тургузат кылдынын 20-60, корректор-ларын 27-41, бухгалтерянын 50-22, солун келбейи баргазы 32-75 телефонче долгаар.

Тираж 15991. ЧАГЫГ № 4438
СОЛОН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП УНЕР
ТС—01552